

Fecr Yayınları: 589

SAVAŞ ESİRLERİNE YÖNELİK UYGULAMALAR
-Cahiliye, Hz. Peygamber ve Raşid Halifeler Dönemi-

Feridun TEKİN

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Ekim 2022

ISBN: 978-625-8304-36-7

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

SAVAŞ ESİRLERİNE YÖNELİK UYGULAMALAR

-Cahiliye, Hz. Peygamber ve Raşid Halifeler Dönemi-

Feridun TEKİN

Ankara 2022

Feridun TEKİN

1978 yılında Artvin'in Şavşat ilçesinin Yanıklı Köyünde doğdu. İlkokulunu köyünde, orta öğrenimini ise 1996'da Artvin İmam Hatip Lisesi'nde bitirdi. 2001'de Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl memuriyet hayatına başlayıp, Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde Artvin ve Konya'da imam-hatip olarak çalıştı. 2004'te kurumlar arası geçiş yoluyla Milli Eğitim Bakanlığı'na, intisap ederek İstanbul'da Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi dersi öğretmenini olarak çalışmaya başladı. 2005'te Selçuk Üniversitesi'nde "Muhammed b. Ebubekir'in Hayatı ve Siyasi Faaliyetleri" adıyla yüksek lisansını; 2017 ise İstanbul Üniversitesinde "Hz. Peygamber Döneminde Sosyal Hizmetler" başlığıyla doktorasını tamamladı. 2014-2019 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Hamburg Başkonsolosluğu'na bağlı olarak Lübeck kentinde yurtdışı öğretmenlik görevinde bulundu. Yurt dışı dönüşü İstanbul, Çatalca Şehit İlhan Sonkaya Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmeni olarak çalışmaya başladı. Ekim 2020 yılında Ordu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslâm Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalına Dr. Öğretim Üyesi olarak atandı. Halen bu göreve devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR -----	7
ÖN SÖZ -----	9
GİRİŞ -----	11

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLÂM ÖNCESİ DÖNEMDE ESİRLERE YÖNELİK

UYGULAMALAR -----	25
1. Esareti/Esirliği Doğuran Nedenler -----	25
1.1. Savaşlar -----	26
1.2. Köle Pazarları -----	29
1.3. Yağmacılık-Çapulculuk-----	31
2. İslâm Öncesi Dönemde Esirlere Yönelik Uygulamalar -----	33
2.1. Esirlerin Öldürülmesi -----	39
2.2. Fidyeye Almak -----	44
2.3. Esirlere Çirkin Muamele -----	53
2.4. İstifade Etme-----	61
2.5. Esirleri Satmak-----	62
2.6. İyi Davranma-----	63
2.7. Serbest Bırakma-----	66
2.8. Esirlere Yönelik Münferit Uygulamalar -----	75
2.9. Öldürülen Esirlere Yönelik Uygulamalar -----	79

İKİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER DÖNEMİ -----	81
1. Esirlere Yönelik İnsani Muameleler -----	86
2. Esirlerin Öldürülmesi -----	93
3. Esirlerin Serbest Bırakılması -----	104
3.1. Müslüman Olunca Serbest Kalma -----	105
3.2. Karşılıksız Serbest Bırakmak-----	110
3.3. Mübadele Yoluyla Serbest Kalma -----	119

3.4. Aracılar Yoluyla Kurtulma -----	121
4. Fidyeye Almak -----	128
5. Sürgün Etmek -----	132
6. Esirlere Yönelik Münferit Uygulamaları -----	135
6.1. İstifade Etmek -----	135
6.2. Anlaşmak -----	141
6.3. İhaneti Affetmeme -----	142
7. Esirlere Hatalı Davranma -----	145
8. Öldürülen Esirlere Yönelik Uygulamalar -----	148
9. Esir Çocukların Annelerinden Ayrılmaması -----	150

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÂŞİD HALİFELER DÖNEMİ -----	153
1. Esirlere Yönelik İnsanı Muameleler -----	157
2. Esirlerin Öldürülmesi -----	160
3. Esirlerin Serbest Bırakılması -----	171
3.1. Müslüman Olunca Serbest Kalma -----	171
3.2. Karşılıksız Serbest Bırakma /Affetme -----	175
3.3. Mübadele Yoluyla Serbest Kalma -----	191
3.4. Müslümanlar Arasında Paylaştırmak -----	193
4. Fidyeye Almak -----	198
5. Zimmî Statüsünde Değerlendirmek -----	199
6. Esirlerin Satılması -----	204
7. Esirlerin Hapsedilmesi -----	205
8. Esirlerden İstifade Etme -----	207
9. Antlaşmak -----	208
10. Esir Çocukların Annelerinde Ayrılmaması -----	211
SONUÇ -----	213
KAYNAKÇA -----	217
DİZİN -----	231

KISALTMALAR

By	: Baskı yeri yok
c.c	: Celle Celâluh
çev	: Çeviren
der	: Derleyen
DİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
edt	: Editör
nşr	: Neşreden
s	: Sallâhü Aleyhi ve Sellem
sad	: Sadeleştiren
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
terc	: Tercüme eden
thk	: Tahkik
trc	: Tercüme eden
ts.	: Tarihsiz
TTK	: Türk Tarih Kurumu

ÖN SÖZ

Tarih boyunca insanlar arasında değişik ilişki biçimleri olmuştur. Kurulan ilişkiler neticesinde zaman zaman çatışmalar, savaşlar gibi insanların birbirine tahakküm ettiği durumlar meydana gelmiştir. Kişinin diğer insanlara, çevreye ve doğaya hâkim olma istek ve arzusu neticesinde yine içinde insanın olduğu farklı bir durum ortaya çıkmış; nihayetinde esaret ve ortaya çıkmıştır. Esirlik İslâm Öncesi Dönem’de hayatın olağan bir seyri gibi görülmüş, bu husus esarete düşen insanlar tarafından da teslimiyetle karşılanmıştır. İhtimal ki bu durumun nedeni esirlerin hak ve hürriyetlerini savunacak bir mercinin olmamasıdır.

Tarihte hüküm süren devletler savaşlar başta olmak üzere farklı yollardan esirler elde ederek onları değişik alanlarda kullanmışlardır. Esirler buldukları yerlerde âdeta bir eşya gibi değerlendirilmiş, temel hak ve hukuktan yoksun bir biçimde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Esirler sahipleri tarafından türlü türlü işlerde kullanılmış ve gayri insanî birçok muameleye maruz kalmışlardır. Hz. Peygamber Dönemi’ne gelinceye kadar genel olarak tarihi süreçteki uygulamalar incelendiğinde galibin mağlup üzerindeki bir hakkı olarak yapılan her şey mübah görülmüştür.

Esirlere karşı gayri insanî ve gayri ahlâkî muameleler uygulanmadığı bazı durumlarda onların yetenek ve kabiliyetlerinden istifade edilmiştir. Onlardan istifade edilen alanların başında kölelik, askerlik, inşaat işleri, tarım işçiliği, el sanatları ve ev işlerinde hizmet etmek gibi hususlar yer almıştır. Geçmiş dönemde esirler bir ticarî gelir kapısı olarak da görülmüş, onların alım-satımına büyük önem verilmiştir. Ayrıca önemli ki-

şiler esir edildiğinde karşılığında fidye almak da esaretin bir diğer nedeni olarak karşımıza çıkmıştır.

Hız. Peygamber insanları ilgilendiren tüm alanlarda olduğu gibi esirler hususunda da örnek bir yaklaşım şekli ortaya koymuştur. Onun uygulamaları başta Râşid Halifeler olmak üzere daha sonraki süreçte devlet yöneticileri için referans kaynağı olmuş, esir haklarına dair ciddi anlamda değişim ve dönüşümün yaşanmasına sebebiyet vermiştir.

Çalışmamız esir kavramı ve ilgili literatürün değerlendirildiği Giriş'ten sonra üç bölüm halinde düzenlenmiştir. Birinci Bölümde, İslâm Öncesi Dönem'de esirlik ve onlara yönelik uygulamalar; İkinci Bölümde, Hız. Peygamber Dönemi'nde esirler ve onlara yönelik uygulamalar; Üçüncü Bölümde ise Râşid Halifeler Dönemi'nde esirler ve onlara yönelik uygulamalar ele alınmıştır. Bölümlerin telifinde kaynaklarda bahse konu olan alanlarda esarete kaynaklık eden savaşlar zikredilmiştir. Ancak esirlerin akıbeti hakkında bir değerlendirme veya bilgilendirme yapılmamışsa savaş hakkında açıklama ve izahatta bulunulmamıştır. Zaman zaman kaynaklarda "Esirler ele geçirildi" veya "Şu kadar kimse esir edildi" şeklinde ifadeler yer almış, ancak onlara nasıl muamele edildiğine dair malumat verilmemiştir. Bu tür durumlarda verilen bilginin veya rivayetin aktarılmasıyla yetinilmiş, esirler hakkında yorum yapılmamıştır. Çalışmamız esnasında görüş ve önerileri ile önemli katkıları olan Prof. Dr. Casim Avcı'ya şükranlarımı arz ederim.

Feridun TEKİN
Ordu-2022